

Prof. dr hab. Zbigniew Greń

Varšavská univerzita / Uniwersytet Warszawski

Posudok

habilitačnej práce dr Gabrieli Olchowej pt.: *System oslovovania v poľskom a slovenskom jazyku na začiatku 21. storočia / System adresatywny języka polskiego i słowackiego na początku XXI wieku*

Predložená habilitačná práca má 233 stránok + 33 stránok prekladu do slovenčiny. Text disertacie je v poľštine, a obsahuje Úvod / Wstęp (stránky 8-11), päť kapitol (stránky 12-198), Výsledky / Wnioski (stránky 199-205), Záver / Zakończenie (stránky 213-214), Literatúru / Bibliografia (stránky 215-233) a preklad práce do slovenčiny (stránky 234-266).

Podstatná časť disertacie pozostáva z piati kapitol, ktoré ukazujú najdôležitejšie pre tému disertacie problémy, a ktoré je vidieť už v názvoch samotných kapitol: kap. I. – Zarys problematyki badawczej (stránky 12-39), kap. II. – Stan badań (stránky 40-52), kap. III. – Definicje i klasyfikacje form adresatywnych (stránky 53-63), kap. IV. – Analiza pronominalnych form adresatywnych w języku polskim i słowackim (stránky 64-87), kap. V. – Analiza nominalnych forma adresatywnych w języku polskim i słowackim (stránky 88-198)

Vol'ba témy habilitačnej práce je veľmi úspešná. Poľština a slovenčina sú si jazyky geneticky a typologicky pomerne blízke. Blízkosť tú môžeme zaznamenať v systéme gramatickom a lexikálnom. Preto len, podrobná funkčná analýza jednotlivých jazykových kategórií poukazuje, že to práve vo fungovaní sa objavujú, okrem prirodzených podobností, tiež zaujímavé rozdiely.

Problematika kategorie oslovovania a spajajúci sa z tým blízko systém spoločenských hodností (rôznych typov) je pre tento jav dobrý príklad. Vyskytujú sa totiž rozdiely, ktorých východiskom sú rozdiely vo spoločensko-komunikačnej tradícii a vzt'ahu oboch národov do jednotlivých prvkov tej tradície. Z druhej stránky zasa, tieto národy sa zúčastňujú podobných spoločenských procesov, ktoré pochádzajú z paralelných spoločensko-politických zmien (zmena systému a politickej orientácie, prístup do EU, vplyvy globalizácie).

Autorka si zadala za úlohu preskúmať podobnosti, ako i rozdiely, ktoré z toho vyplývajú. Môžeme konštatovať, že úlohu tú Autorka vyplnila veľmi dobre.

Východiskom pre analýzu bola všestranná vedecká literatúra. Autorka svoje skúmania umiestnila v širokom kontexte poľsko-slovenských porovnávacích štúdií a sociolingvistických

výskumov. Ukazuje, že sa dobre orientuje vo vývine sociolingvistiky v Poľsku a na Slovensku, ako aj vo vedeckej konfrontácii oboch jazykov. Možno len by sa dalo vziať ešte v úvahu výsledky skúmania rečových aktov (podľa Austina), preto že oslovovalie tvary môžu sa správať v závislosti od typu rečového aktu. Predsa len analýza sa zaoberá iným smerom – predovšetkým spoločenskými titulmi, a preto nie je to závažná námietka.

Využitá v práci jazyková látka je veľmi bohatá a pestrá. Dobre predstavuje oslovovací systém ako aj jeho súčasné fungovanie a dokonca aj najnovšie jeho zmeny. Dobre tiež je charakterizovaná doba, keď v oboch spoločnostiach bola realizovaná násilná jazyková politika pseudo-demokratizácie, v značnej miere proti jazykovej tradícii oboch národov.

Čo sa týka systémov hodností, závažná je konštatácia, že predstavujú aktuálnu 21-storočnú podobu. Tieto systémy boli zasiahnuté zmenami, ako výsledok zmeny politického systému, po pádu tak men. reálneho socializmu. Preskúmaný bol najnovší systém, dnes fungujúci.

Autorka sa snažila opísať všetky subsystemy oslovovania, počnúc od systémov vnútri úradov zákonodarnej moci, správnych a súdnych úradov, cez uniformované služby, vyučovanie (predovšetkým vysoké školy, vynechane sú základné a materské školy), až do oslovovania v rodine a príležitostného oslovovania. Všetka táto pestrá jazyková látka je analyzovaná a opísaná bezchybne.

Pripomenúť môžem len podrobnosti, ako je napríklad to, že na vysokých školách v Poľsku habilitovaného doktora sa oslovuje podľa toho, akú má akademickú hodnosť: keď má hodnosť univerzitného profesora, tak ho oslovujeme *panie profesorze*, a keď má hodnosť adiunkta, tak ho oslovujeme *panie doktorze*, alebo *zdvorile, panie profesorze*. Okrem toho, ešte jedna pripomienka: hodnosť docenta bola cez celú dobu tak men. ľudovej demokracie používaná v ústavoch Poľskej Akadémie Vied a v tak men. branžových ústavoch. Na vysokých školách docent bol zavedený v 2005 r. ako didaktická hodnosť. Súčasne sa už neudeluje, ale funguje ako nabudnuté právo docentov.

Tak isto, ako nabudnuté právo, fungujú zrušené hodnosti vojenské a námornické u vojenských a námornických penzistov.

A je tu ešte otázka do tabuľky 12. na stránke 16., prečo sú tam uvedené generalské hodnosti v námornictve? Okrem toho, prečo na stránke 170. sú uvedené paralely len medzi diplomatickými hodnosťami a hodnosťami v námornictve a nie sú uvedene tak isté paralely z vojenskými hodnosťami?

Všetky tieto námietky sa týkajú len podrobnosti a nič nemenia v celkovej hodnote práce. Analýza v disertácii je správna, ukazujú sa aj významové odtienky, ako aj všelijaké podmienky fungovania spoločenských titulov.

Autorka správne používa sociolingvistické prostriedky, znázorňujúc rozdiely generačné, regionálne a tiež typu kultúry napr. dedinskej a mestskej. Závěry z analýzy sú správne.

Škoda len, že závěry nie sú ukázané viac názorne, tak čo sa týka poľsko-slovenských zhôd, ako aj rozdielov (napr. presnejším výpočtom oboch). Je to len technická pripomenka. Pozitívne môžeme zhodnotiť aj to, že práca je napísaná jazykom dobre zrozumiteľným a sa správne používanou terminológiou. Štruktúra práce je tiež správna ako aj spôsob vedeckého konania. Práca potrebuje len ešte redakčnú korektúru, preto že sa v nej vyskytujú pomerne časté chybné písmena.

Na záver môžeme konštatovať, že habilitačná práca doktorky Olchowej je hodnotná v niekoľkých smeroch. Je to správne realizovaná vedecká práca, okrem toho má vysokú hodnotu z hľadiska glottodidaktického, v rámci tak men. kultúrnej glottodidaktiky, ako aj pomôcka pri vzájomnej výuke oboch jazykov. Možno ju tiež použiť ako pomôcku pre prekladateľov, a zdroj pre dejepiscov kultúry a antropologov kultúry.

Konštatujem, že autorka predložila ako habilitačnú prácu veľmi hodnotný text. Odporúčam ho na habilitačné konanie a po jeho úspešnom priebehu navrhujem doktorke Olchowej udeliť vedecko-pedagogický titul docent vo vednom odbore 2.1.33 všeobecná jazykoveda.

Vo Varšave 31. marca 2014.

prof. dr hab. Zbigniew Greń

oponent práce